

DEMOGRAFIE

Mensen leven langer en hebben minder kinderen: neven en nichten worden schaars

Twee grootouders, veel kinderen en nog meer kleinkinderen: een familiefoto uit vervlogen tijden. — © getty

In de hele wereld worden families ‘smaller’. Terwijl de grootouders langer leven, hebben mensen minder tantes en ooms, neven en nichten. Dat zet druk op de samenleving.

Tom Ysebaert

Zaterdag 20 januari 2024 om 03:00

In de familie van de toekomst heb je vaker nog je (groot)ouders, maar minder broers en zussen. Net als minder ooms en tantes, neven en nichten. Die grootouders zullen op hun beurt minder kleinkinderen hebben.

Families worden met andere woorden smaller – er zitten minder leeftijdsgenoten bij – en ‘verticaler’. Die evolutie doet zich overal in de wereld voor, concludeert een groep demografen in een studie die in het wetenschappelijke tijdschrift *PNAS* is verschenen. De reden is dat mensen langer leven. Tegelijk hebben ze minder kinderen en stellen ze de leeftijd waarop ze die krijgen steeds langer uit.

De auteurs hebben voor hun studie gebruikgemaakt van de bevolkingscijfers van alle landen sinds 1950 en aan de hand van de projecties van de Verenigde Naties tot 2100 de gevolgen voor de familiestructuren in kaart gebracht.

Tegen het einde van deze eeuw zou volgens de onderzoekers een vrouw van 65 jaar nog slechts 25 levende verwanten hebben. In 1950 waren dat er nog 41, een daling met 38 procent dus. Het gaat om een wereldgemiddelde.

Tussen landen bestaan grote verschillen. In Italië, het land waar koppels het minste kinderen krijgen, zou een 65-jarige vrouw tegen het einde van de 21ste eeuw amper 12,7 levende verwanten hebben, tegen 18 in 1950. In België is dat vergelijkbaar: van 19,68 in 1950 naar 16,55 in 2100.

In Zimbabwe, zuidelijk Afrika, evolueert het getal van 82 naar iets meer dan 24 verwanten. De grootste afname zien de wetenschappers in Latijns-Amerika en het Caraïbisch gebied.

Dat de evolutie in Europa en Noord-Amerika trager gaat, komt omdat ze daar al veel vroeger begonnen is. In ontwikkelende landen is ze recenter ingezet maar gaat ze veel sneller. Ondanks die verschillen is de dalende trend overal duidelijk, ook in landen als China en India.

Het krimpen van de familie kan grote gevolgen hebben voor een samenleving. “Familiestructuren zijn van groot belang”, schrijven de auteurs. “Solidariteit binnen de familie ligt aan de basis van de informele zorg waar miljoenen mensen over de hele wereld een beroep op doen.”

Vooraf in de kinderopvang en de ouderenzorg kan dat een nijpend probleem worden. De (over)grootouders zullen een gezegende leeftijd bereiken maar wellicht te oud en zwak zijn om nog voor hun nakomelingen te zorgen. Ze zullen zelf zorg nodig hebben, die misschien terechtkomt bij een kleiner aantal (klein)kinderen.

Dat is minder het geval in rijkere sociale welvaartsstaten, zoals België of Zweden. Maar uit ander onderzoek is gebleken dat de informele zorg ook in die landen belangrijk blijft, ondanks hun goed uitgebouwde instellingen.

Zijn er pensioenen?

“Het is een solide studie, met enkele gerenommeerde auteurs”, zegt de Vlaamse demograaf Karel Neels. “En bij mijn weten de eerste die zo specifiek inzoomt op langetermijnevoluties in het netwerk van verwanten, en dat op wereldschaal.” Neels is gewoon hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen en werkt ook mee aan demografische projecties van het Federaal Planbureau.

Hij plaatst toch enkele kanttekeningen bij de studie. “De onderzoekers hanteren cijfers naar leeftijd en geslacht, maar maken abstractie van kenmerken als opleidingsgraad en sociaal-economische situatie van mensen, factoren die toch een belangrijke rol spelen als het over levensverwachting of gezinsvorming gaat.”

Ook ziet hij dat een factor als migratie buiten beschouwing wordt gelaten. “Maar los daarvan leggen ze de gevolgen op de familiestructuren bloot van demografische trends die onmiskenbaar zijn.”

Dat de demografische evolutie de jongste jaren erg hard gaat in laag-inkomenlanden, is reden tot bezorgdheid. “Het gaat vaak sneller dan dat ze hun instellingen – denk maar aan pensioenstelsels – aan die nieuwe situatie kunnen aanpassen”, zegt Neels. “Ze missen door hun beperkte economische groei ook de middelen om er zwaar in te investeren. Wij hebben die tijd wel gehad: de daling van de sterftcijfers begon in Europa al in de 18de eeuw, de daling van de vruchtbaarheid op het einde van de 19de eeuw.”

Vrienden en collega's

Maar het rijkere Westen is niet immuun voor de ongunstige gevolgen. “We zien in Vlaanderen dat de druk op de instellingen groter wordt. Neem de rusthuizen, of de kinderopvang waar de vraag groter is dan het aanbod. Er worden dan voorrangregels opgemaakt voor mensen met een stabiele baan. Zo ontstaat er meer ongelijkheid in de toegang tot zulke diensten.”

Een heel andere vraag: zullen mensen verwanten missen die ze niet hebben? Een moeilijk te beantwoorden vraag voor een demograaf. Neels doet toch een poging. “Wat voor de tachtigers van vandaag geldt, gaat wellicht niet langer op voor de vijftigers. De eerste generatie komt nog uit grote gezinnen, de tweede zal meer professionele contacten hebben, mogelijk meer vrienden of andere sociale contacten. Die kunnen misschien de leemte opvullen die verminderde familiale contacten laten.”

(www.standaard.be)

Bron artikel: *De Standaard*, 19 januari 2024, https://www.standaard.be/cnt/dmf20240119_95513540.

Dit artikel werd gereproduceerd met toestemming van de uitgever, alle rechten voorbehouden. Elk hergebruik dient het voorwerp uit te maken van een specifieke toestemming van de beheersvennootschap License2Publish: info@license2publish.be.